

כהיסוד לכל זה, נכון ללמוד פרשיות ברכות וקללות (כי כל הרדיפות על כלל ישראל אינן אלא קיום הקללות, וממילא גם הגאולה והישועה בטוחות, כמאמר ר"ע סוף מס' מכות "עכשיו שנתקימה נבואתו של אורי" בידוע שנבואתו של זכרי' מתקיימת", כי גם הקללה אינה בדרך הטבע כלל ומורה על השגחה פרטית), ופרשת "והי' כי יבואו עליך כל הדבריך האלה הברכה והקללה וכו' ושבת עד ה'" (דברים ל'), ואולי גם קטעים מפרשת "כי תוליד בנים" (דברים ד', כ"ה), להכין היסוד להבנת דברי ימי ישראל.

אני מליט בזה צילום ממאמר של הרב וולבה שליט"א שנדפס בחוברת של ישיבת דבר ירושלים תחת השם דת האהבה במבחן ההיסטוריה, מכיל רשימה כרונולוגית מכמה רדיפות הכנסי' הנוצרית, שגם החורבן האחרון המשך ותוצאה מרדיפותיהם.

(בע"ה יום ב' כ"ט מנ"א)

מחמת טרדות שונות הפסקתי כמה פעמים, בינתיים רשמתי כמה רשימות באנגלית שאני מליטם עם מכתב זה¹². בכל שכתבתי אין דבר מתוקן למסקנה רק הערות כאשר יעלה המזלג, וישמע חכם ויוסף לקח. כן, בענין דברי ימי ישראל, הפסוקים בדברי הימים א' ט"ז, החל מפסוק ח' שבתחלת פסוקי דזמרה, נכון מאד ללמדם לתלמידים, פסוקים ח"כ"ב, וגם פסוק ל"ח¹³.

בנוגע למה שאין תלמידים מעוניינים בלימוד דברי הימים¹⁴, הם יהיו מעוניינים כשיקראו סיפורים ע"ד אנשים יחידים, מה שקוראים "היסטארי פיקשיאן", שעל ידי זה יכולים להקנות כמה ידיעות. לא יש הרבה טובים. ספורי ד"ר לעהמאן זצ"ל יש בהם ידיעות מכמה תקופות, אינני יודע אם זה מותר. אמנם יש ספרי' שלימה של א"ש פרידברג בשם "זכרונות לבית דוד", סיפורים מתחילים מתקופת בבל ופרס עד סוף המאה ה-18, ואפשר עוד מאוחר. צריך לשאול אם זה מותר, אפשר הגר"י קמיניצקי (שליט"א) [זצ"ל] יוכל להשיב ע"ז. וגם יש לבדוק את הסיפורים מתחלת ימי ההשכלה אם יש בהם שמץ פסול.

ואסיים בנחמה: הנה ב"ה כאן, ובעיקר בירושלים, רואים מחזה נהדר של חוזרים בתשובה. המחנה הזה, אנשים ונשים, הולך ומתוסף מיום ליום, ופשוט שלעינינו מתקיימות הנבואות של תשובה בספר דברים ובנביאים.

ובירמי' ל"א פסוקים ט"ז-ט"ז נכפלה הבטחת שיבת ציון: "יש שכר לפעולתך ושבנו מארץ אויב ויש תקוה לאחריתך ושבנו בנים לגבולם". יש

כאן רמז לשתי תנועות [העתידות] לבוא לאה"ק. הראשונה, לא מפני שחביבה עליהם א"י, אלא מפני שהם בורחים מארץ אויב. והרי היתה הצעה לסדר מלוכה יהודית באוגנדה, ודנו ע"ז בקונגרס ציוני. כמוכן שאין עתיד לתנועה כזו ואין תקוה ממנה, אבל בהשגחה צריך הי' שיישרו דרך לבאים אחריהם. ועל כן אמר "ויש תקוה לאחרייתך", בתנועה שתבוא אחרי הראשונה, והשבים אז כבר ישובו "לגבולם", כלומר מפני שידעו כי א"י גבולם היא מהקב"ה. ואת זה אנחנו רואים כאן יום יום, בני תורה ובעלי התשובה שעושים כל המאמצים להיות בארץ הקודש.

ובישעי' מ"ט, י"ז י"ח: "מהרו בניך, מהרסיך ומחריביך ממך יצאו. שאי סביב עיניך וראי, כולם נקבצו באו לך". די לראות מי היוורדים מאה"ק ומי העולים, כאילו ההשגחה מחליפה את הציבור באה"ק, מוציאה ציבור החולונים ומביאה ציבור בני תורה שומרי מצוה. וזו ברכה גדולה והצלחה נפלאה, שאין הארץ מקיאה אלא את מי שאינם ראויים לה. וזה מה שרמז הנביא באמרו "מהרו בניך" לבוא, ראויים ושאינם ראויים, וביניהם כמה מהרסים ומחריבים, אבל אח"כ "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו" ירדו מהארץ, ובמקומם "שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו" היינו ששבו לכלל ישראל, "באו לך" והם באים במקום המחריבים.¹⁵ ויה"ר שיתמו חטאים ולא חוטאים, כי גם כאן בא"י עצמה תנועת התשובה הולכת וגדילה בע"ה, ועולם התורה כן ירבה וכן יפרוץ. והנני בזה באיחולי כוח"ט לשנת חיים ושלו' ותשועת ישראל וגאולתו, ידידו מכבדו דוש"ת בכל לב אלעזר שמחה וסרמן



הוראת דברי ימי ישראל זה "שואה" 16

הערות ל"חוברת המנהל"

(ליום אנגלס — ניסן תש"מ)

* דרושה זהירות רבה כאשר מדברים על "מנהיגי ישראל, מנהיגים דתיים ואחרים". ה"אחרים" לא היו מנהיגי ישראל אלא היו בעמדות של מנהיגות, ולעתים רחוקות, אם בכלל, הטיבו עם העם. כשם שהצדוקים, שתפסו את כל עמדות המנהיגות בזמן שלטונם, אינם ניתנים לאיזכור באותה נשימה